

ХАНТЫ ЯСАҢ

11 августа 2016 года

www.khanty-yasang.ru

№ 15 (3459)

Основана 1 ноября 1957 года

«Нумсәң ёх» нявремәт йис верлұв елды тәдәт

В. ЕНОВ ВЕРУМ ХУР

Тәм хурн Катя Потпот ханты ернас ёнтәд. Вәйт дор тыдәщ лұв немасыя «Нумсәң ёх» рұтыщаты тәхийн Касум вош нявремәт арсыр ханты якты щирәта вәндүман вәс. Юхи хәшум олатн тәм эви Ёмвошн «Хәти» немуп театр хуши рәпитәл па арсыр ханты мир як хурасәт елды тәд. Хутыса щәта нявремәт рұтыщасәт, щи олаңан елды газетайн хәншлұв.

Владимир ЕНОВ

Тәм
номерән
лұнтаты:

4

Хұд верәт тәты
ёх Ёмвошн
әктәщийлсәт

6

Шуши мирәт
әктәщийлман
рәт яснел олаңан
путәртсәт

8-9

Ямал мұвн
Муши вошн
ван рәтәт
вәйтантыйлсәт

12

Югра мұвевн
айдат ханты
хоттел ёх тывәс

13

Конда мұвн
«Силава»
этноцентр хуши
мир рұтыщәдәт

Мўвтел шуши мир емәңхәтл пида

Округ кәщә не Наталья Комарова экономика верәт хұват комиссия мирхот пурайн мўвтел шуши мирәт емәңхәтл олаңан путәртәс. Ши емәңхәтл кашаң ол вәйт дор тыләщ 9-мит хәтлән постәды.

Н.Комарова

Н. Комарова лупәс: «Югра мўвев пәты щит вудаң хәтл, шуши ех па мирәт пида мўң мўвев верәт нух адман рәпитләт. Ма ханты, вухаль, сәран па юрн хуятәта ям вўща ясәт луплүм. Нын тәты верлан елды яма ат мәнләт». Кәщә неңев лупәс, тәм ванән шуши мир верәт нух алумты щира комиссия тахи версы, дәлн шуши ех па кәщайт и әшн, и нумәсн ат вәсәт.

Ханты ясаңа тулмащтәс Надежда РАГИМОВА

«Ханты ясаң» па «Луима сәрипос» газетайнән ех!

Мўвтел шуши мир емәңхәтл пида! Арсыр мират еха вән пәмашипа луплүв, хути дыв йистедн тащәң ясаңдал, культурайл елды тәдәт.

Шуши мир айкеләт хәншты ех унтасн тәм пурайн ясәт дыләңәт.

Шуши мира ям ясәт китлүм, елды тәм давәрт пурайн йилуп щирн тащәң йис ясәт, культурайт давәдман тәяты! Арсыр мирәт – щит Россия мўв тащәт!

М. Лянге

Маргарита ЛЯНГЕ, арсыр мирәт айкеләт әкәтты тахи кәщә не Ханты ясаңа тулмащтәс Людмила СПИРЯКОВА

Там тыләщ 5-митн Ёмвошн округ кәщә не Н. Комарова правительства хотн мирхот верәнтәс. Щәта путәртәс арсыр мосты верәт олаңан.

Лўв ясаңдал эвәлт уша йис, Югра мўвевн шуши мир верәт нух алумты щира межведомственной комиссия тахи версы. Ши ех тәса вантты питләт, дәлн шуши мир верәт па арсыр мосты нўшайт поступсәт щирн ат тўңматсыйт, дәлн кәщә ех ши верәт нух вантман ат тәйсәт. «Ши тахи пўншты щира шуши мирәт пида ар пўш путәртсүв. Щит мосты тахи питл. Югра мўвевн

шуши мир верәт нух алумты щира ар верды. Комиссия ех вантты питләт, дәлн ши верәт тәса ат мәнсәт», – лупәс Н. Комарова.

Мирхотн уша павәтсум, хути 2015-мит ол мәр мет яма рәпитты районәт па вошәт кўтн 200 миллион шойт грант вухәт ортдыйт, щит Нуви сәңхум, Нижневартонской па Нефтеюганской районәт, Югорск, Пыть-Ях па Ёмвош.

Тәм ванән Ёмвошн округ кәщә не Н. Комарова видео щирн округ вошәт кәщә ех пида мирхот верәнтәс. Щәта путәртсәт сўсн питты пиресты хәтл олаңан.

Н. Комарова ясаңдал щирн, вәщ тыләщ 8-мит хәтл вўш эвәлт Югра мўвев хұваттыйн пиресты хәтлә дәщәтты тәхет па иса непекәт тәса вантсыйт. Уша павәтс, хути итәх верәт юврая мәнләт. Пиресты хәтл питты тәхетн видеонаблюдение утәт әнт дәщәтсыйт. Лўв лупәс, хути антитеррористической вер иса районәт хў-

ваттыйн тәса вантман тәйтты мосд. Нух вантты пурайн уша павәтсы, хути депутатәтайиты 14 хәннехә непекәт щирн сўтытты вер тәйләт. Н. Комарова лупәс, хути мосд яма па тәса пиресты хәтлә дәщәтты, дәлн мўң мўвевн кашаң хәннехә пиресты верн нўша ән тәйс.

Надежда РАГИМОВА

Мўң мўвевн наркоман хуят шимла йис

Ши олаңан ши вер вантман тәйтты комиссия ех мирхотн уша йис, мәта ут округ кәщә не Наталья Комарова тәм ванән верәнтәс.

Югра мўв кәщә не эвәлт уша йис, округ правительства ех 2020-мит ол вәнты ВИЧ мәш лекщитты олаңан немасыя Концепция поступсы вўсәт. Вантә, юхи хәщум олаңн ар хуят ши мәша хойсәт, тәп мет ар наркоманәт мәшитләт. Елды кәщә неңев лупәс: «Юхи хәщум ол мәр ши ех кўтн гепатит В па турәх кәши мәшитты хуят 5

процента арат шимла йис. Вантә, ши мәшнән тәйтты ех соращак сурма питләт. Щирн ши мәш тәса лекщитты мосд».

Губернатор не лупәс, тәняд ол вўш эвәлт 13,5 процент арат наркоман хуят шимла йис, щирн ВИЧ мәш ищи шимла йил. Наркомания мәш тәйтты ех кўтн ищи щимәщ пәдтап мәш 26,3 процент арат шимла йис.

Тәп мирхотн путәртс, хути юхи хәщум олаңн Мегион, Покачи, Пыть-Ях вошәтн ВИЧ мәш тәйтты наркоман хуят 85 процента арата йис. Щирн ши вошәң кәщайт, тохтурәт ай павәтсәт, муй щирн дыв ши давәрт сўрт тўңматләт.

Округ мир ямәдты вер тәты департамент кәщә хә Алексей Добровольский айкел тәс. 2015-мит одн хәт тыләщ мәр 5040 наркоман хә вәс, ин тәм одн ши арат тыләщ мәр 4350 хуята йис.

Елды ястәс, тәм одн ай кер тыләщ 15-митн вуна яньщты ех па наркоманәт лекщитты вер олаңан поступсы йилпатсы. Ин мәшәң ех лекщитты дәнхаләт ки, тохтурәт ямәдты питләт. А. Добровольский лупәс, ин ар наркоман хуят синтетической ута кетумты питсәт, щитәт шәңк давәрт лекщитты.

Округ луваттыйн вошәң кәщайт, пәднницайң тохтурәт иса муй верләт, дәлн елды немудт хуят наркотика ад кетмәс.

Людмила СПИРЯКОВА

Вөйт дор тыдәш 4-митн Ёмвошн айкеләт әкәттә ех пәты мирхот вәс. Щәта путәртсы, хутыса Югра мўевн ёш войт па ошәт дўңәттә вер мәнл. Ши оләңән мўвәт-автәт лавәлтә верәт тәты департамент хуши рәпиттә хәйңән Александр Киселёв па Александр Фадин, Ханты-Мансийскстат тәхийн рәпиттә хуятңән Валерий Ярлов па Людмила Франке путәртсәңән.

Сельхозперепись вәш тыдәш 1-мит хәтл вўш эвәлт одңитсы, вөйт дор тыдәш 15-митн щит етшуптәды. Хўвн вәлтә тәхетн, хута ям ёш ин әнтәм, перепись тәп сўс пурайн питл Ас потты тыдәш 15-мит хәтл вәнты. Щит верды, ләдн уша павәтты, 2006-мит од киньши аршәк муй шимәдшәк хот войт мир тәйты питсәт. А. Киселёвлупәс: «Щит мет мосты верев. Яң од мәр

Хутыса ёш войт па ошәт дўңәттә вер мәнл

мәнәс. Мўнева мосл уша павәтты, хутыса мўевн войт па детутәт енмәдты вер мәнл, па муй елды верты мосл, ләдн ши вер па ямашәка йис».

Мосл лупты, Югра мўевн хот войт па детутәт енмәдты ех правительствә эвәлт нәтупсы вухәтн па ши вер пәты мўв хәрәтн мәдйит. Щит мўң мўевн ши вер нух алумты пәты верды.

Шуши мирәт вўдәт енмәдтман вәлдәт, ши вер иши нух хәншды.

Мосл лупты, хуты ин вәнты мет ар ёш войт па детут енмәдты тәхи Кондинской районән нух хәншсы. Итәх вошәтн ши дўңәттә вер етшуптәсы, щит Когалым, Урай, Покачи па итәх кәртәт Нуви сәңхум районән. Мосл лупты, мўң тәп 2017-мит од юволәңән уша павәтлүв, муй арәт ёш войт па ошәт мўң мўевн вәлдәт.

Надежда РАГИМОВА

Вөш тыдәш 29-мит хәтлән Ёмвошн округ кәча не Наталья Комарова Югра мўв экономика верәт щирн рәпиттә комиссия мирхот верәнтәс.

Дўв ясәңдал щирн, Югра мўевн интәм 0,52 процент мир рәпатайды вәд. Тәняд од киньши шимәдшәка йис. Оса вер тәйты хуятәт яма рәпитләт. Тәм одн дыв унтасәдн Югра мўв хўваттәйн щурәскем йилуп рәпиттә тәхи тывәс.

Мосл лупты, итәх рәпиттә тәхетн мир тыдәш вухн ән мәдйит. Н. Комарова лупәс, хуты мәнум тыдәш мәр ши хуятәтә 87 миллион шойт вух сухуптәсы: «Тәп ин вәнты ар хуят мўң мўевн тыдәш вух ёша ән вўдәт, щиты 2944 хәннәхә вәд. Тәмхәтл мўң тўңмәтлүв, муйсәр хәтл вәнты иса хуятәтә тыдәш вух ёша мәты мосл».

Экономика па социальной верәт щира верум план непеке Югра мўев хўваттәйн яма рәпитл, щирн ши верәт мўң мўевн яма мәнләт. **Надежда НОВЫХОВА**

Общественной палата ёх мирхот

Тәм вәнән Ёмвошн округев правительства хотн ияха әктәшум Общественной палата ёх мирхот версәт па путәртсәт, муй щирн юхи хәшум пурайн арсыр мәш ямәдты верәт ләшәтлйит.

Югра мўв Общественной палата кәча не **Ирина Максимова** лупәс, хуты кашәң ай кәртәтн па вән вошәтн мосл аршәк щимәш лекщитты тәхет пўншты, ләдн вән тохтурәтн хәннәхә мәш верәт яма арталәты питсйит па ВИЧ-инфекция пәдтап мәш елды иса вәшәс.

Дўв ясәңд юпийн округев мир тәдаңа

вәдты щира рәпиттә департамент кәча хә **Алексей Добровольский** путәртәс, муй щирн кашәң кәртән па вошн ищи па рәхл мулты мултас хот мушәтты па щимәш йилуп мәш верәт лекщитты хот йита верты. Тәп щит пәта кашәң атәлт тәхийн вәдты кәчаита мўң пиләва тўңщираңа па вәшкәтә рәпиттә

мосл. Округев вән тохтур ясәңәт щирн, дыв веритты кемн иса ар щирн нәттә питләт.

Елды Югра мўв «Центр профилактики и борьбы со СПИДом» тәхи кәча юкана вәдты не **Наталья Шаляпина** айкеләт тәс. Дўв ясәңдал эвәлт уша йис, хуты тәм йисн ар хәннәхә Югра мўев луватн ВИЧ-инфекция мәш тәйләт. Ар пеләк – щит 18 од вўш эвәлт па 35 ода питум айлат ех. Щәлдә тәм тохтур лупәс, муй щирн дыв ши мәшәң хәннәхуятәт пида рәпитләт, арсыр тәхетн щимәш мәш верәт оләңән хуятәтә

айкеләт верләт па ләңхаләт, ләдн айлат ех щит пәта ушаңа-сәңәңа ат вәсәт.

Юволәңән мирхота юхтум Общественной палата ёх округев вошәтн па районәтн вәдты вән тохтурәт лўңтум айкеләт хәләнтсәт па уша версәт, муй щирн юхи хәшум од мәр Югра мўв луватн арсыр пәдница хотәтн сыр-сыр хәннәхә мәш верәт ямәдты щирәт мәнләт. Тәп кашәң вер тәса ләшәтты пәта елды па ямашәк рәпиттә мосл.

Владимир ЕНОВ

Хүд верат тэты ёх ақтащийлсат

Там ванан Югра мұв хүд енмалты тахийн округ луваттыйн хүд верат тэты хуятат мирхота ақтащийлсат. Вэйтантупсыйн путартсы, муй ширн округевн хүд енмалты, ваньщты, судитты па соралты верат манлат.

Мұв-ават верат тэты департамент кэща дэңкар хэ **Александр Киселёв** яснат ширн, Югра мұвн хүд верат айкемн елды манлат. Ияха лұңатты ки, там-хатл мұң мұвевн 16-18 шурас тонна арат хүд ведпасласы. Щит манум ол киньща еша аршак. Ас нуви хүд олаңан кэща хэ путартас, хути там вер давартшака манл. Интам Югра мұв хүд енмалты тахи ёх ши вер вантман тайлат. Там одн ям арат хүд енмалсы па Аса, юханата, малаңата, пуслата есалсы.

Хүд енмалты тахи кэща хэ **Павел Павлов** ястас: «Урал мұв луваттыйн мұң хүд енмалты тахев мет вэн. Мұвев-йиңкев вера тащан, тэп хүд енмалты вер даварта манл. Там одн мұң 140 миллион арат хүд нялак йиңка есалсұв. Немаслұв, хүд енмалты па ведпаслааты вер яма манты пилт. Ши тумпийн мұң дэңхалұв лыв саттэла вер тайты ёх пида ияха катласман там вер нух алумты. Вантэ, дыв 25 ода союм вух йиңкят, малаңат, юханат хүд енмалты паты вўты веритлат, мұң палывела енмалтум хүдат ед ты-нылұв. Щиты айкемн, алпа, хүд ведпаслааты вер яма манл.

Дэңхалұв, лэйн Югра мұв Россия хўваттыйн хүд енмалты па ведпаслааты вер нух ат пилтас. Там одн мұң миллионкем нялак дын саттэла вер тайты кат тахия тынысұв. Дын артная

кат малаңнан вўснан, щит Нижневартговской район Карповое малаң па ванан вэлты юхан. Щит паты айдтыева там вер тўңматлұв».

Мосл ястаты, тамхатл Югра мұвн хүд верат тэты 173 тахи рэпитал. Лыв кўтэлн 153 тахи ищи хүд ведпаслуман вэл. 12 тахи хүд ведпаслуман па щит летута дэщатман вэл. Нивал тахи хүд ведпаслааты паты йиңкят ан тайлат, тэп хүд ваньщман, судитман па соралтуман рэпитлат. Иса лұңатты ки, хүд верн 2000 мулдас ханнехэ рэпитал.

Кашаң ол хүд ведпаслааты верат тэты федеральной тахи эвалт немасыя поступсы китды, хута ханшман вэл, муйкем арат Ас нуви хүд округев луваттыйн ведпаслааты рэхл. Щиты 2015-мит одн хүд ведпаслааты верат тэты тахет ёха сот тонна арат сурах хүд па ал хуятата яң тонна арат сурах хүд каталты олаңан рэхты неpek маы.

Там одн юхи хашум олат иты мет яма хүд ведпаслааты верат Ёмвош, Кондинской, Сўматвош, Манстэр па Сэрханл районатн манлат.

Округев луваттыйн щимаш тахет мет ар па еплэң хүд летут дэщатлат: лўв саттэла вер тайты хэ А.С. Азаров Нижневартговской районан, «Санта-Мария» немуп тахи Нижневартговск вошн, Сэрханл районан «Восход» тахи, Сў-

Хүд ведпаслааты хэ

Хүд ведпаслааты верат Югра мұв районат хўваттыйн			
	2013-мит ол	2014-мит ол	2015-мит ол
Сўматвош район	1350,6 тонна арат	1425,2 тонна арат	1774,3 тонна арат
Манстэр район	805,1 тонна арат	1036,9 тонна арат	1277,6 тонна арат
Кондинской район	1186,3 тонна арат	2002,4 тонна арат	2353,0 тонна арат
Ёмвош район	3267,0 тонна арат	4161,3 тонна арат	4941,6 тонна арат
Нуви сáңхум район	290,0 тонна арат	246,3 тонна арат	250,8 тонна арат
Нижневартговской район	221,7 тонна арат	289,4 тонна арат	295,5 тонна арат
Нефтеюганской район	379,5 тонна арат	321,5 тонна арат	372,8 тонна арат
Сэрханл район	1014,9 тонна арат	987,1 тонна арат	1170,8 тонна арат
Ияха лўңатты ки:	8515,136 тонна арат	10470,0 тонна арат	12436,4 тонна арат

матвош районан «Сибирская рыба» па «Рахтынья» немуп утнан, Ёмвош район «Колмодай» немпи шуши мир община, ООО «Кодарыбпром» Манстэр районан па Кондинской районан

«Айтур» тахи.

2015-мит одн увас мир хуятат эвалт хүд велты паты 1598 арат вохты неpek юхтас.

Ирина ПОСЛОВСКАЯ

Шуши мир эвет па пухат – апрәңәт

Лыпәт енумты тыдәшн Сәрханл район Русскинская кәрт пүнәлн вәдты «Кар-Тохи» немпи рүтыщәты тәхийн Ас-угорской айдат ёх IV-мит вәйтантаупсыйн шуши мир эвет па пухат партсыйт, ләдн дыв хәдүмбьян минута мәр әмәщ проектәт ат хәншәт па вандтәсәт.

Айдат ёх әктәшийдсәт

И. Самсонова верум хураң

Щиты айдат ёх хәдүм группая ортсыйт па ястәсыйт, хуты мосл щимәщ верәт нумса пунты, мәта утәт увәс мир пәты әмәщ па амәт тәдәт.

Ас-угорской айдат ёх апрәңә нәмәсты питсәт. Ши юпийн хәншум проектәт мўңева вандтәсәт.

Оләң айдат ёх кәши-мәш тайты нявремәт пәты нумәс версәт, лўң пурайн рүтыщәты хәр ләщәтты. Щит Нуви сәңхум район «СУвәс неңие» немпи ямәлты па лекшитты тәхийн пўншты рәхл. Щиты и лапәт хәтлә округев арсыр вошәт па кәртәт эвәлт хәскем пушәх ияха әктәшты па шуши мир культура верәта вәндтәты питды. Щит хәнты па вухәд щирн якты, ариты, нарәсьюхәтн юнтты. Щәлдә әрәшты верәта вәндтәты, сәк кәрәтты, аканят ёнтты па па хурамәтләщәтты. Вантә, мосл, ләдн мәшмәлтум пуш хәт кәшиды – мәшиды нявремәт иты тәса па әмшә ат вәсәт. Ләдн лыв әнт елемсәт, хуты айтедн кәши-мәшн юхәтсыйт.

Кимит айдат ёх «Йистелн хәшум катра кәртәт хўват пәнт-әш» немпи вер вандтәсәт. Дыв ләңхаләт яң-хәс

апрәң айдат ёх ияха әкәтты, вән яңхты-мәнты әхәл дәтты па Югра мўв йистелн хәшум катра кәртәт хўват яңхты. Ләдн айдат ёх кўтн леккәр, нявремәт вәндтәты, әптәт дуртты па хурамәңа севты хуятәт, юрист па па мосты рәпата тайты ёх ат вәсәт. Вантә, итәх ай кәртәтн вәдты мир ән веритләт вән воша яңхты па арсыр нўша верәт тўңматты. Дыв хущела апрәң па непекәң айдат ёх юхтәс ки, имухты сыр-сыр верәт тўңматты щир вәс. Рәпата тумпийн айдат ёх вәндата ювум хуятәт пидә вәйтантийдты ләңхаләт, ләдн йис путрәт, арәт, моньшәт непекә нўх хәншты.

Маширемн, щитшенк әмәщ па мосты вер. Кәртәтн вәдты мир пәты – щит вән амәт па уй. Щит пәты тәм вер мосл мет тәса непекә хәншты па грант вух ёша павәтты щира ләщәтты.

Хәдмит айдат ёх «Рўш ёх – хәнты ёх» немпи мойңа юхтум мир пәты рүтыщәты тәхи ләщәтты ләңхасәт. Дыв ясәңдал щирн, вўт кәртәтн вәдты шуши хоттел ёх пидә ёш пос непекә пўнты мосл, ләдн дыв хущела мойң мир рүтыщәты ат юхтыләс па вантәс, муй щирн хәнты па вухәд

В. Банк Ямал мўв эвәлт юхтум мойң хуятңән пидә

мир вәд. Грант вух унтасн яң процент арат хоттел ёха сухуптәты, щәлдә вәдты-холты хәр ләщәтты, вой-хўд ведпәсләты пәты арсыр пурмәсәт па па мосты утәт дәтты.

Мосл ястәты, тәм пўш мет оләң Ямал мўв эвәлт кәт хуятңән вәсәңн. Вәйтантаупсы пурайн айдат хә Мирон Сәротәтто Ямал мўв оләңән кина вандтәс па «Российский Север» немпи I-мит вән мирхот оләңән айкелтәс. Щиты ван хәтлуп тыдәшн Москва вошн Увәс мўв па хәтл етты мўв эвәлт 100 айдат хуят па мет апрәң Россия эвәлт 50 хә па не вәйтантийдсәт,

ләдн уша верты, хутыса увәс мир культура елды тәты.

Вәндтәты хәр тумпийн шуши мир айдат ёх пидә Сәрханл вош «Центр СПИД» немпи тәхи эвәлт тохтурәт вәйтантийдсәт. Леккәрәт пәдтап мәш оләңән айкелтәсәт па путәртсәт, муй щирн вәдты мосл, ләдн тәм кәшийн әл хойты. Ши оләңән арсыр непекәт па киникайт вандтәсәт. Мосл ястәты, леккәрәт кәды вўты щира немасы шўңкәт тәсәт, щит пәты айдат эвет па пухат имухты веритсәт кәды мәты па кәши-мәш оләңән уша павәтты.

Ирина САМСОНОВА

Тәп мўң рәт ясаңңалўв давалды веритлўв

Мўвтед шуши мир емәңхәтл елпийн мўң айкеләт әкәтты әхлўв мойң хуятәт вохсәт. Шай яньщман хәнтәт па вухалыт нўшайт олаңаң путәртсәт, нумса юхәтсәт, тәп мўң елды веритлўв рәт ясаңңалўв давалды.

Хәнты ясаң дерамтты не **Софья Онина** ай тәс, юхи хәшум оләтн па хон пеләк мўвәт мир хәнты па вухалыт ясаңңаң вәндтыйлты па нух дерамтты питсәт. Вантә, лўв ин щәта айдәт әх хәнты ясаңа вәндтәл. Ши тумпи лупәс, ин хәләнты щира моньшәт хәншты мосл, мойң әх пәты вандтупсәт рәт ясаңаң тәты, округевн хәнты па вухалыт мирәңаң культура од ләщәтты, интернет хуца рәт ясаңаң юнтупсәт верты.

Хәнты профессор ими **Евдокия Нёмысова**

лупәс, йистедн хәшум вўды давалды, хўд па вой ведпәсләты верәт давалдўв ки – рәт ясцев дыләңа хәшл. Ин әшколайтн хәнты па вухалыт ясаңңаң урока шимл щосмәды, ЮГУ хуца рәт ясаңа вәндтәты әх ән ләщәтлйит. Щит эвалт мўң ясаңңалўв айлтые-ва вәтшәлўв.

Рўщ айкеләт әкәтты әх иньщәссәт, муй кашәң хуят верл рәт культура па ясаң давалды пәты. Мўң, айкеләт әкәтты әх, округев луваттыйн «Айкеләт әкәтты ай хуят» хәр ләщәтты питсәт,

Л. Спирякова верум хур

Еңта пәсанәң шай яньщман путәртләт

нявремәт пәты немасыя журналәт есәлдўв, лўң рўтыщәты хәрн рәпитлўв па па верәт верлўв. Мўң әхлўв нявремәд айтелн рәт мир культура па ясаң давалман тайты вәндтәләт. Ши тумпи лыв ай пура вўш эвалт емәңхәтләтн якләт па ариләт. Итәх эвет-пухәт әшкола юпийн ищи елды

культураев па ясцев вәндтәләт.

Юхи хәшум артән хәнты поэт Владимир Енов хәнты па рўщ ясаң-ңаңаң «Опрощем ясаң» лўңтарәл лўңтәслә. Вантә, щәта хәнты мир мутра вәлупсы олаңаң хәншман вәл.

Людмила СПИРЯКОВА

Научной мир хот оләңәң

Ас нопәтты тыдәщәң 25-27-мит хәтләтәң Сөрханәд вошәң «Север России: стратегии и перспективы развития» немпи научной мир хот вәс. Щәта 15 секцияа тәхи вәс.

Щәта сөрханәл хәнты ясаң оләңәң ар путәртсы. Йәңта пәсан верәм пурайәң А.С. Сопочина па А.А. Главан көщайңәна вәсәңәң. Лын сөрханәл хәнты ясаң нух павәтты оләңәң путәртсәңәң. Йәлды һавремәт вәнәлтәты йох пида рәпитты па йиләп непәкәт хәншты нөмәсләт. Щив Русскинской көрт эвалт йухтйәләм неңәт һавремәт пида әшколайәң «Төрәм йухан хөсыйәт» немпи газета вермад. Хурамәң

непәк. Мир ши непәк шеңк лўңәтты дәнхаләт па вохләт. Щив тәп и непәк төсы.

Щәлта вандтәпсы, ям йәтн хот верәнтсы.

Ши мирхота мўң Ас-угорской научной институтәң рәпитты йохләв йаңхсәт, щит Ф.М. Лельхова, А.С. Сопочина, Л.Н. Каюкова, С.Х. Хакназаров па па йох.

Йиләп хәншты щирәв оләңәң

Мўң рәпитты тә-хәвәң ин йиләп щирән хәншләв. Йиләп ал-фавитәң непәкәт ет-ләт. Рәпитты хуйатләв ай кемәң йиләп щирән хәншты питсәт. Тәнял сөрханәл хәншыләв йиләп словарь версәт. Ши непәк кәт ясаңәң хәншман вәл: рўщ па сөрханәл хәнты ясаң.

Рўщ ясаң эвалт хәнты ясаңа тулмащман вәлдәт. Ши непәк А.Н. Волковайн хәншса. Лўвәда филологической наукайт доктор ими В.Н. Соловар нөтәс. Ши йупийәң ищимәщ непәк касәм хәнты ясаңәң етәс.

Щәлта па айшәк һавремәт пәты па хурамәң, хурәң непәкәт етсәт: хәнты моьшәт, амамәтщәт па путрәт. Ши непәкәт хәләм ясаңәң хәншман вәлдәт: оләңәң хәнты, щәлта рўщ па па хон пеләк английской ясаңа тулмащман вәлдәт.

Оләң мәр давәрт хәншты вәс. Ин йохләв вәнәлтйәдсәт, йамшә-ка, тўңа хәншты питсәт. Щәхашәк, ар од мәнтад йупийн мўң вантләв, йиләп щирән хәншты – щит атәм муй йам.

Федосья ЛЕЛЬХОВА,
Ас-угорской
институт научной
рәпатнәк.

Ши путәр йилуп
алфавит щирн хәншсы

«Утро – 2016» хӕрн арсыр мирӕт вӕдупсы ванлтӕсы

Уральской федеральной округ хъваттӕн «Утро - 2016» немуп вӕн мирхот пурайн, мӕта ут лыпӕт ӕнумты тылӕщ Нефтеюганск вошн мӕнӕс, арсыр вӕндтӕты хӕрӕт па дӕнтупсӕт тумпийн ӕмӕщ вандтупсӕт лӕщӕтман вӕсӕт. Ши хурамӕт «Музейный квартал» немн пунсы.

Ӕмвош ӕвӕлт тыв «Мӕв-авӕт па Хӕннхӕ» немпи йис пурмӕсӕт шавиман тӕйты тӕхи ӕх юхтӕйлсӕт. Арсыр пурмӕсӕт тумпийн дыв мойн мира мӕв хор пенкӕт па па дув-сомлад вандтӕсӕт, мӕта утӕт вера лавӕрт ӕшн катӕлдыт вӕс. Ши тумпийн тӕта рӕпитты хуятӕт нӕвремӕт пида ай нӕй сӕх ӕвӕлт мӕв хор вой юнтут ӕнтсӕт.

Ӕмвош «Геология, нефть па газ» тӕхи ӕх ищи вандтупсы лӕщӕтсӕт. Тӕта мӕв илпи питы вуй шивалдӕты па вантты ӕмӕщ вӕс, муй щирн йицк питы вуй ӕвӕлт систамты мосд.

Ши тумпийн арсыр вошӕт ӕвӕлт юхтум айлат ӕх вӕт дӕн кӕрт вантты веритсӕт. Ӕмвошӕн неӕт тӕта дӕпи севты вӕндтӕсӕт, па хуятӕт турн пурх ӕвӕлт сыр-сыр пурмӕсӕт па юнтутӕт версӕт.

Щӕлта Геннадий Райшев хӕншум хураӕн вандтупсы вӕс. Тӕм мутрайӕн хураӕт Югра тӕщӕн мӕвев-йицкев хурасӕт хъват хӕншман вӕлдӕт.

Ӕмвош Государственной художественной йис пурмӕсӕт ӕкӕтты па шавиман тӕйты хотн рӕпитты хуятӕт Россия мӕв арӕн па нарӕсты хӕннхӕ Виктор Цой шӕнӕт олӕнӕн вандтупсы лӕщӕтсӕт. Тӕта ищи кашӕн утые ӕмӕща верман вӕс.

Югра мӕв арсыр мирӕт пурмӕсӕт верты хот рӕпатнекӕт сухта ӕвӕлт ай мацкда версӕт па олӕупн хурамӕна нерсӕт. Нӕвремӕта тӕм ӕмӕщ вер шецк мӕстӕс.

Ши тумпийн «Утро – 2016» хӕрн мӕв илпи питы вуй тӕлдыт ут вантты рӕхӕс. Тӕм вӕн шӕцк Россия мӕв луваттӕйн хураӕт хӕншты тӕхи ӕх хуша дӕнум хӕ Павел Верхоносцев кӕт тылӕщ-

Мойн ӕх сӕк кӕрӕтты вӕндтӕсӕйт

Хӕнты юнтутн юнтдӕт

Якты-ариты хӕнты ӕх

кем верӕс.

Мӕв илпи питы вуй тӕлдыт ут тумпийн Павел Верхоносцев вӕн Брестской крепость верӕс. Щит пӕты арсыр мӕвӕт ӕвӕлт юхтум айлат ӕх дыпия дӕнӕмӕты веритсӕт па сыр-сыр ладь пурмӕсӕт, пушканӕт, дӕмӕтсӕхӕт вантты. Мосд ястӕты, тӕмхӕтл вӕнты Белоруссия мӕвн Брестской тӕхи шавиман тӕйды.

Челябинск вош йис пурмӕсӕт ӕкӕтты па шавиман тӕйты хотн рӕпитты ӕх тӕрум ӕвӕлт рӕкнум кев (рӕщ щирн челябинской метеорит) пӕталые тӕсӕт, мӕта ут 2013-мит ол тӕнлуп тылӕщ 15-мит хӕтӕдн Челябинск вошн ил рӕкнӕс, 550 мултас кила вӕс. Хӕлум шурӕс вӕлдыт хот шӕкатсы, 1147 хӕннхӕ пӕдница тӕсы. Вантӕ, тӕм тӕрум кев 30 хӕтл иты хӕтлӕс.

Сӕрханд вош ӕвӕлт сыр-сыр

йис янхты-мӕнты ӕхлӕт тӕсӕйт, дыв пилдӕа ищи ӕмӕщ вантты вӕс.

Югра мӕв Ас-угорской айлат ӕх тӕхи тӕта ищи вӕсӕт. Дыв кӕт пӕрщӕн юрн хотнӕн омӕсӕт. И юрн хотн шуши мир дӕмӕтсӕхӕт вантты па дӕмӕтты рӕхӕс. Ши тумпийн хӕнты ӕвиет мойн ӕх сӕк кӕрӕтты вӕндтӕсӕт, акань ӕнтты вер вандтӕсӕт. Кимит – увӕс мир пурмӕсӕт, мӕта ут юрн хотн йистелн тӕйсы, мира вандтӕсы.

Щӕлта юрн хотнӕн пӕнӕдн мойн мир пӕты сыр-сыр увӕс мир юнтутӕт, ӕрӕшты кӕсупсӕт вандтӕсӕйт. Арсыр вошӕт ӕвӕлт юхтум айлат ӕха шецк ӕмӕщ вӕс шуши мир культура верӕт олӕнӕн уша павӕтты. Дыв хӕнты мир дӕмӕтсӕхӕт дӕмӕтӕйлсӕт, нумсӕн юнтутӕтн юнтсӕт, шуши мир якӕт яксӕт па хураӕт вӕсӕт.

Ирина САМСОНОВА

Ван рэтят

Ван рэтят

(лўнтар па нарас сый Тамара Пырысева ханшас)

Вэн Муши вош ям хуца,
Па ши яха а́кташсўв,
Амта́н айкед ям вўща
Ван рэтлўва ястлўв.

(кят пўш ариты мосл):
Вўща вадят, воша́н ёх,
Мойн ёх па вўщят,
Там омáсты хурам мўвн
Иса худ мўн ван рэтят.

Дорвош район дуваттўйн
Ван рэт ёхлўв юхатсат,
Ямал округ хўваттўйн
Рэтлўв иса а́кташсат.

(кят пўш ариты мосл):
Хути кс́па вэдлўв мўн
Иса та́та вэйтáнтсўв,
Еша яха омáслўв
Ям путриев путáртлўв.

Нумáс хуца шикем ям
Рэтлўв пидá вэйтáнтсўв,
Тáми хурпи ям мўвн
Па пўш ат вэйтáнтлўв!

(кят пўш ариты мосл):
Ван рэтыет, хэдáнтаты,
Нын педáйн ястлўв:
Елды педá тумтак вэдтэв
Щитэв мет мўн пояклўв.

Няврем сема питум хатл (Лапатнэ́нк воша́н
«Сорни Най» якты-ариты имет)

**«Ван рэтят» нем ханты мир ема́нхатл
тáйл, ма́та ут 2005-мит ол вўш эва́лт Дорвош
район Муши вошн дэщáтлы. Ма ола́нмит вэн
ема́нхатл ола́нн ищи ханшсум. Ин вет-мит
ариты-якты хáр вэс.**

Щиты Ханты-Мушийн
мойн ёх вэйтáнтыйдсат

Тўта́н хоп эва́лт тэп
кадта́на етсўв, Муши
кэрт култура хотн
рэпитты ёх мўнев, мойн
ёх, ханты мир еплáн
хўл, воньщўмутáт пидá
ещалт етсат. Ши хатлáн
мўн «Сáран хот» музея
тэтылясыюв.

Интáм Дорвош район
вудáн воша 100 мулдас
хуят юхтылдáс, щит 15
ариты-якты тáхи ёх
па кáт атэлт ариты не.
Ипуля́н «Тэс ёшпи хуят
мўв» немпи хáр рэпи-

тáс, тыв 36 верáнтты
хуят юхтáс. Там олн
Дорвош район тумпи
Лапатнэ́нк, Тарко-Сале
вошнáн, Приуральской
район, Югра мўв эва́лт:
Сўмáтвош район Тэк
кэрт па Нуви сáнхум
вош эва́лт мойн ёх вэсáт.
Щирн а́рсыр хáнтэт ияха
а́кташсат.

Ема́н Ханты-Муши
кэрта ма́нтэлн не́нáт
«Ван рэтят» ема́нхатл
вудáн ар па па а́рсыр
арáт а́рисáт. Кэртáн
мир мўнев ищи сáмáна
вэйтáнтыйдсáт, хáнтэт
мосáтыйлдты пítсáт.
Щáлта мойн ёх пáты
ема́н кэрт хўват «Муши»

музей вандтáсы. Кáт
ол юхды па хон пелáк
Италия мўв Флоренция
воша́н антропология
па этнология музейн
йис пура вўш эва́лт
Ханты-Муши кэрт
ола́нн хáшум хурáт
вэйтсыйт. Ши не́пекáт
хўват верáнтты ёх тáм
кэртáн йилпа ема́н тáхи
тэсанухлэщáтсáт. Щирн
каша́н хуят пойкшáс.

Ема́нхатл Дорвош
район кэ́ща хэ
Андрей Головин па
«Ямал – потомкам!»
оса район тáхи кэ́ща
Дмитрий Тарагуп-
та вўща версáнáн. **А.В.
Головин** щиты лупáс:

Якты-ариты ема́нхатл ар хуят вантты юхтáс

Асовкэртáн сорни ёшпи ими
Елена Шульгина

ВЭЙТАНТЫЙДСАТ

– Шимәш емәңхәт-дәтн кәд, шуши мир культура – дылаң. Елды тәм ариты-якты хот районэв хуват арсыр кәртәтн дэщәтты мосл. Вантэ, мойң эха әмәш уша верты пилд, муй ширн хәнтәт арсыр кәртәтн вәддәт. Елды ищиты ши арәң-якәң хәр дэщәтты пилдүв, вантаты, муйкем арат няхмудәң венш.

Елды нялкем щос якты-ариты хот вәс. Щәта катра па тәм йис арәт арисыйт, ши тухалпи хәнты мир вәдупсы па моньщәт етнхотәт алдсәт. Тәта мойң эх «Недәң вой» моньш, нявремсепитумхәтл, хәнты поры мой па па верәтвантсәт. Метәмәш нявремәт педы вантты вәс. Муй ширн сәмәңа Нуви сәңхум вошәң эвие Ангелина Потапкина Андрей Дементьев хәншум «Аңки олаңән вудаң ар» («Алексей, Алёшенька, сынок») лүңтар лүңтәс, итәх неңәт семлад эвәлт сем йиңк етәс. Муши па Тәк вошәңәңэвиетарпаяк тумпи тәм йисн хәнты хәншет пида ёнтум ернасәт ванлдәсәт, щит педы шеңк әмәш вәс вантты.

Ши хәр пүңәлн верәнтты эх рәпитсәт, итәх хуятәт пида путәртсум. Дыв лупсәт: «Ям ши – хәлум вер: «Ван рәтәт» фестиваль, «Тәс ёшпи хуят мұв» хәр па «Нохәр пай пәхәр» нявремәт пәты рүтьщәты хәр ияха пүншыйт». Лорвош район катра пурмәсәт әкәтты па лавәдты тәхи кәщә не Анна Брусницына ястәс, дыведа вәтәң верәнтты эх тумпи мет әмәш ай кәртәтэвәлтсорниёшпи хуятәт эх пида рәпитты,

Ши арат ван рәтәт яха әктәшсәт

вантэ, дыв катра пура вүш эвәлт хәшум йис верәт яма тәйләт. Тәта ёнтум дәмәтсухәт, сәккеләт, сәкдакәт, тунты, юх па дув эвәлт верумпурмәсәттынесты ванлдупсы дэщәтман вәс. Итәх хуятәт имухты мосты утәт дәтсәт.

Атәлт арсыр хәнты мир епләң детутәт пида пәсан дэщәтсы. Тәта нюхи, хүд эвәлт юхәл; хүд, вүды вуй; шумах, хүд дытпәң нянь, ши тумпи йис пура эвәлт лекщитты щира арсыр лыптәт эвәлт яньщты пуртәнәт вәсәт. Кашәң мойң хуята сәма рәхты детут пириты мосәс, щиты Юхан ов кәртәң пух Алексей Конев нух питәс.

Юхи хәшум артән кашәң якты-ариты хуята ишәкты непек па мойлупсы мәсы. Щәлта мавәң пәсан юпийн мойң эх «Ай Ас эх» немпи Муши кәртәң тәхи ариты хуятәт па Валентин Вальгамов арәт хәдәнтман яксәт.

Елды ван хәнты рәтәт 2018-мит одн вейтантыйлдәт.

Людмила ШУЛЬГИНА
хәншәс па хурәт
верәс

Сорниёшпи эх пурмәсәт педы әмәш вантты

Хәнты ай пәсан хонәңәң шай-яньщман омәсдәт

«Нохӑр пай пӑхӑр» немпи рӑтьщӑты хӑр

Лыпӑт енумты тылӑш юхи хӑшум хӑтлӑт вӑш эвӑлт яґ хӑтл мӑр Дорвош район Ханты-Мушийн, «Муши» немпи этнографической музей хуца 9-мит «Нохӑр пай пӑхӑр» немпи рӑтьщӑты хӑр рӑпитӑс. Тыв Дорвош район Муши, Асов, Лопхӑри, Юхан ов (Восяхово), Овкӑрт, Ямкӑрт, Усть-Войкары кӑртӑт эвӑлт нявремӑт юхтылдӑт. Дорвошӑн музейной тӑхи па тӑм рӑтьщӑты хӑр кӑща не Анна Брусницына лупӑс, хуты дӑвела хӑлум няврем нӑтл, щит Восяхово кӑрт эвӑлт пух Алексей Конев, Муши вошӑн кӑтӑн Степан Талигин па Катя Башкирцева.

Рӑтьщӑты хӑр пӑншум пурайн эвѐт-пухӑтыкты-ариты хот алӑсӑт.

Мосд ястӑты, хуты яґ хӑтл мӑр пушхиет нюки хотӑтн холсӑт-вӑсӑт. Ас хонӑґӑн пӑршӑн хотн шай-пӑтӑт кавӑрсӑт, ай тохтур ищи рӑпитӑс. Кашӑн хӑтл нух хӑншман вӑс, мӑта шосн муй верты питлӑт. Олӑґ хӑтл «Йиґк хӑтл», кимит «Мӑв хӑтл», хӑлмит «Вой велты хӑ хӑтл» немӑт тӑйсӑт. Кашӑн хӑтл эвѐт-пухӑт Дорвош хӑнтӑт вӑлупсы, йис верӑт олӑґӑн уша версӑт.

«Хӑнты-Муши кӑрт хӑтл» пурайн нявремӑт кӑртӑґ Тогочевӑт па Артанзеевӑт хӑнты ӑх пидӑ вӑтӑґа йисӑт. Щӑлта музей хуца Войкӑры кӑрт тӑхи, тӑд кӑрт, Кунавӑт юхан хонӑґӑн вӑлты хӑнты мир хот вантсӑт. «Вой велты хӑ» хӑтлӑн нявремӑт уша версӑт, муй щирн йистедн шуши мир войт велсӑт, муйсӑр войт ным Ас хонӑґӑн вӑнтӑтн вӑлдӑт, муйсӑр вой велты пурмӑсӑт тӑйсыйт. Пухӑта мет ӑмӑщ ӑхӑл панӑлолӑґӑн уша верты вӑс, щи юпийн кӑтӑдн нӑл ӑсӑлман кӑссӑт.

Щи тумпи тӑм хӑтлӑт мӑр тӑта «Тӑс ӑшпи хуят мӑв – 2016» немпи

верӑнтты ӑх хӑр рӑпитӑс. Щирн нявремӑт щи сорни ӑшпи ӑх: Емельян Куртямов, Герман Артанзеев, Леонид Лонгортов, Татьяна Рохтымова па Егор па Роза Наковґӑн эвӑлт веритсӑт арсыр хӑнты мир пурмӑсӑт верты вӑндтылты. Е. Наков нявремӑта хӑнты кӑр льякты аляс, Е. Куртямов па Л. Лонгортов хӑл, нюхи тӑйты щира ӑґк хот верты вӑндтӑсӑґӑн. Ипудяґ пухӑт юх эвӑлт арсыр пурмӑсӑт нюхӑрсӑт, хӑнты хоп версӑт, ӑнтупкел сӑвсӑт. Именӑн эвѐт пидӑ сӑмӑт кар дептамты щира кавӑртсӑґӑн, щӑлта лопсӑт эвӑлтанӑт версӑт. Кашӑн верӑнтты хуят кӑт муй нӑл нӑтты эви-пух тӑйс. Щи юпийн нявремӑт вӑндтылум верлӑд пӑты немӑсыя сертификат непекн мӑсыйт.

Щӑта ма уша йисум, неш, кӑт ол юхды Югра мӑвев Югорск вош эвӑлт вухаль мир верантты не Дарья Белова юхтылӑс. Эвѐт хӑл сух эвӑлт арсыр пурмӑс ӑнтӑсты ӑмӑща вӑндтӑсыйт. Дорвош район кӑща хӑ Андрей Головин вӑн пӑмӑщипа лупӑс, хуты юхи хӑшум олӑтн дыв хуцела

Эвиенӑн хӑнты хопн омӑсӑґӑн

Пухӑн юх-талман кӑсӑґӑн

Югра мӑв верӑнтты ӑх юхтылдӑт. Дыв Ямал мӑвӑн сорни ӑшпи ӑх пидӑ катра пурайн вӑлум верӑт нух дылдуптӑлдӑт па «Нохӑр пай пӑхӑр» рӑтьщӑты хӑр нявремӑт вӑндтӑлӑт. Щи юпийн верум, ӑнтум пурмӑсӑт эвӑлт вӑн ванлтупсы вӑс. Па ӑмӑщ вер олӑґӑн уша версум. Кӑтод юхды па хон пелӑк Италия мӑв Флоренция вошн вӑлты антропология па этнология музейн йис пура вӑш эвӑлт Ханты-Муши кӑрт олӑґӑн хурӑт шивӑлӑсыйт. Щи утӑт эвӑлт верӑнтты ӑх тӑм кӑртӑн ӑмӑґ тӑхи нух йилпатсӑт.

Тумтака вӑлты щира эвѐт-пухӑт пӑ-

ты немӑсыя тӑхет дӑ-щӑтсӑт. Итӑх нявремӑт вӑцийлты вӑндтылдӑт, итӑх ай хуятӑт увӑс мир кӑсупсӑтн кӑссӑт.

Яґ хӑтл мӑр шеґк ар пелдӑ вӑс, тӑп нявремӑта шеґк ӑмӑщ рӑтьщӑты вӑс. Эвѐт-пухӑт увӑс хӑнты мир йис вӑлупсы, вой-хӑл велпӑс па па верӑт олӑґӑн уша павӑтсӑт. Хӑнты-Муши кӑрт, щӑта вӑлты ӑх па «Нохӑр пай пӑхӑр» рӑтьщӑты хӑр олӑґӑн хӑв нӑмты питлӑт. Ин социальной тӑхет хуца щи олӑґӑн хурӑт алӑты питлдыйт.

Людмила
СПИРЯКОВА

Тад товийн Ёмвошн округев мўвāt-автāt давāдты верāt тәты департамент кәщә хә Евгений Платонов лўв хущәдә рәпитты хәннехуятāt пидә мирхот верās. Ши мирхот мāнум пурайн ма Сергей Юрьевич Лаврентьев пидә вейтантыйлдсум па лўвел рәпатайл олаңāн иньщāссем. Тām хә, вантэ, ар ол мār Тәрум дор природной парк тāхи кәщә рәпитл. Юхи хāшум олаңн мўв илпи таш кāншты ёх ши емāң тāхийн лāңхалāt рәпитты па нефть нух амāрты. Ши верāt олаңāн ма немасыя тām кәщә хә пидә путāртсум.

– Сергей Юрьевич, муйсār айкел нāң тām кўтн Тәрум дор олаңāн тәты веритлāн?

– Ма нәмāстемн, Тәрум дор олаңāн лэщātты путрем сора āн сухāнāл. Щит пāтә мосл аршāк путремāты. Сырыя луплум, хуты Тәрум дор емāң тāхи давāдты щира 1997-мит олн лэщātсы.

Ши пурайн округев правительства кәщәя Александр Васильевич Филипенко вәс па лўв Дума хотāд депутатāt верум поступсы щирн ёшпос пунās. Тāmхātл тām тāхи 19-мит ода ши йис. Мосл лупты, хуты лўв тāдāнтелн ветсот щурās гектар тāйл. Нум пелкāл депн Сәрханл район мāнāл, Увāсн – Ямал мўв вәл.

– Тәрум дор депн, алпа, юрнāt па хāнтэт катрателн вәллāt?

– Мосл лупты, хуты Тәрум дор емāн тāхетн йис пура вўш эвāлт иса юрнāt па хāнтэт вәллāt. Тāmхātл дыв кәртәд хущи 250 хәннехә араттелн вәл. Ши тумпийн итәх хоттел хуятāt поступсы щирн

Тәрум дор емāң тāхи

Тәрум дор олаңāн айкел тәс

непека нух хāншум рәт мўвāt тāйлāt – щит хāнтәт. Иса ин тāmхātл вәнта дыв катра щирелн вәллāt, вўды ташлал давāлдāt.

– Тәрум дор пўнāлн «Сургутнефтегаз» мўв илпи таш кāншты хуятāt депн муй щирн дыв вўды тāйлāt?

– Щиты ши вўдәт тāйлāt. Вантэ, дыв хущәдә ям ар щимāщ тāхи вәл, хута вўды ташāt давāдты рāхл. Ши вер тумпийн кашāң хәннехә хўд па вой велпāслāд па пура-пурайн лўнāн муй сўсāн воньшумутāt āкātл. Ин ма путāртты веритлум ши олаңāн, муй щирн «Сургутнефтегаз»тәпщи тāхетн Тәрум дор хущи рәпитл, мāтә утāt лўвәдә округев правительства эвāлт кашашты неpek хўват мāсыйт. Араттелн щит 62 процента мўв, мāтә ут Тәрум дор хущи йис пурайт эвāлт вәл. Тāmхātл природной парк льпийн тāдāнтелн нивāл щимāщ лицензионной тāхетнемасыя мўв илпи таш кāншты ёх рәпитты щира тәщātман вәл. Итәх ши тāхет хущи мўвāt-автāt давāлдыйт, хута поступсы щирн иса немудты рәпатайт лэщātты иса āн рāхл. Щит хāнты щирн ки лупты – йиңк-нёрмāң тāхет.

Мир вўдәт давāлман вәллāt

Тāmхātл нефтяникāt ши тāхет хущи арсыр рәпатайт верты вўратлāt па тәп щиты путāртлāt: «Мўңева кашашты неpek щирн лэщātум тāхет тәп мослāt, хута мўң тāmхātл рәпитты веритлўв». Ма па ши вер олаңāн тāmиты лупты вўтыщāлум, хуты ши закон щирн лэщātум неpekāt 2004-мит олн тәп хāншсыйт. Мосл лупты, Тәрум дор емāң тāхи 1997-мит олн лэщātсы, тәп 2001-мит олн округ кәщайтн щимāщ проект пўншы, мāтә утн хāншы, войт па вәнтюхāt, анялыптāt давāдты тāхетн ләваса рāхл муй āн рāхл арсыр рәпата верты.

Владимир ЕНОВ
Департамент
природных ресурсов
тāхи миком хурāt

Нуви сӑңхум вошӑң вәна пелка ювум ёх рўтыщӑты хӑр

Вөщ тыдӑш 8-11-мит хӑтлӑтн «Хўв нәпӑт вәлтн апрӑң ёх» немпи поступсы ширн Нуви сӑңхум вәна пелка ювум вошӑң ёх «Чуэльско-Ветляховской» немпи шуши мир хӑрн рўтыщӑсӑт. Ши тӑхи Поднавӑт кӑрт пўңӑлн вәд. Вәна пелка ювум хуятӑт тӑхи ёх шив яңхты пӑты вухн нӗтсӑт.

Вәна пелка ювум ёх вантсӑт, муй ширн вой-хўд ведпӑслӑты хӑнты ёх вәлдӑт. Олӑңмит етн мойң ёх кӑртӑң мир пӑты яксӑт, рўщ па хӑнты ясӑң-нӑнӑн арисӑт, етнхот ванлтӑсӑт. Ваньшавӑт кӑртӑң хӑнты поэт Вячеслав Молданов лўнтарлаллўнтӑс, арлӑд арийс.

Щӑта мойң ёх хәлүм

хӑтл рўтыщӑсӑт. Дыв хӑнты хотӑтн вәсӑт-холсӑт, ведпӑс ёх пидӑ яңхсӑт па вантсӑт, муй ширн холпӑт омӑслыйт па нух вантлыйт, кўтәдн кӑссӑт па рўвӑң хӑтлӑтн Асн певӑдсӑт. Хәлүм хӑтл мӑр мойң ёх хӑнты нянь кӑрн каврум арсыр хӑнты мир еплӑң детутӑтн лапӑтсыйт.

Мойң ёха щӑта рўтыщӑты шеңк мәстӑс.

«Чуэльско-Ветляховской» немпи рўтыщӑты тӑхийн

Дыв шеңк лӑңхалӑт, ләдн елды ищиты па мирӑт шуши ёх вәлүпсы олӑңӑн уша ат версӑт.

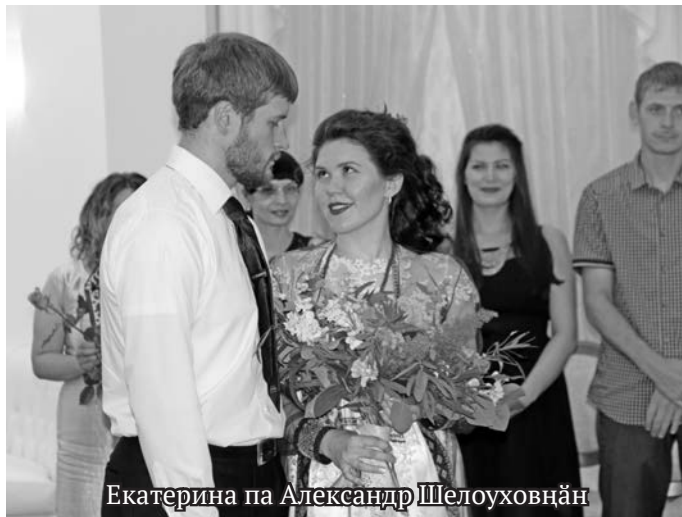
**Хӑнты ясӑңа
тулмащӑс
Людмила
СПИРЯКОВА**

И пӑнт хўват мӑнтыя...

Вөщ тыдӑш Ёмвошн йилуп хӑнты хоттел ёх тывӑс – Сӑрханл хӑнты не Екатерина Кондакова Александр Шелоухов хуща икия мӑнӑс. Ши кӑтӑңн тәнял «Российской Север» немпи увӑс мирӑт мирхот хуща вәтаңа йисӑңн.

Округ вәндтӑты вер тӑты департамент хуща шуши мир вәндтӑты вер тӑты тӑхи кӑща не Ирина Лисютина ястӑс, ләдн ши мой хӑнты ширн ат ләщӑтсы.

Тӑм кӑтӑңн пӑты поры ләщӑтсӑт: ЮГУ хуща рәпитты йис вәлүпсы дерамтты не Татьяна Молданова, «Мўв-авӑт па Хӑннехә» музейн рәпитты учёной хә Тимофей Молданов, «Торум Маа» рәпатнекӑң Анастасия Брусницина, Дарья Татаринова, Ас-угорской айдат ёх тӑхи хуятӑт: Руслан Богордаев, Галина Эдин,

Екатерина па Александр Шелоуховӑң

Тимофей Ганихин, Ирина Мохтарова па Елена Новьюхова.

Меньне Сӑрханл район Тайлаково кӑртӑн хӑнты Владимир па Светлана Кондаковӑң семейн сема питӑс. Угут кӑртӑң ӑшкола етшуптумад юпийн Югорской госуниверситет хуща «Филология» тӑхийн вәндтылдӑс. Сӑрханл хӑнты ясӑң яма тӑйл, хӑнты рәт ясӑң хўват

кӑсупсыйн нух питылӑс. Икел Александр Васильевич Шелоухов Костромской область Шарья вош эвӑдт. Щӑта Костромской государственной технологической университет етшуптӑс. Ин Москва хон вошн «Прайм Ай-Ти» немпи тӑхийн программиста рәпитӑл.

Мой пураин ики пӑты арсыр ушхуль кӑсупсӑт ләщӑтман вәсӑт. Айдат

ёха ләхсӑт па ияха рәпитты ёхлад әмӑщ вўща ясӑң лупсӑт.

Округ губернатор лӑңкӑр хәя нӗтӑсты не Надежда Савина щиты ястӑс: «Александр, Катя эвиев лавӑдман тӑе. Вантӑ, лўв шуши мир неңие, рәт культура па ясӑң яма тӑйл – щит тӑм йисн вән тащ. Нынана, айдат кӑтӑңна, мосл кӑт мирӑңн культура лавӑдман тӑйты, елды вәндтӑты па тӑты». Округ губернатор лӑңкӑр хә Алексей Шипилов эвӑдт ши хӑнты мой ләщӑтум ёха вән пәмәшипа лупӑс.

Катерина ястӑс, ин дын Ёмвошн вәлтн питлӑңӑн.

Ши Увӑсмир мой поры олӑңӑн телевизор хўвӑт «Югра» па «Югория» телекомпанияйӑңн ёх кина версӑт. Ешавӑд щит вантты рӑхл.

**Хӑнты ясӑңа
тулмащӑс
Людмила
ЛОНГОРТОВА**

© А. Фомичёва рүүш имия вухадь ханши адыл

«Тәрум кусы лак» вәйтантупсынын вәлум хуятат

«Тәрум кусы лак» немуп вәйтантупсы

Вөщ тыдәщ 13-мит хәтл вүш эвәлт па иса 17-мит хәтл вүш вәнта Урай вош депн Конда мўв вухалят вәлум тәхетн «Силава» этноцентр хуши, мата ут көщя Ольга Александровна Фомичёва вәд па рәпитл, «Тәрум кусы лак» немуп вәйтантупсы арсыр вош эвәлт ияха әктәщум хуятат күтн мәнәс. Мосл лупты, хути тәмәщ мет олаң емәңхәтл 50 од вүш мултаса ювум хәннехуятат пәта «Силава» тәхи көщя не немасыя верәс.

Тәмәщ вәйтантупсы яма тәм вет хәтл мәр ки мәнл, елды вәдты-холты щирн лүв ищиты арсыр тәхет эвәлт лүв рүүтщаты вәнт кәртәдә хуятат ияха әкәтты питл. Щи пурайн, вантә, «Силава» тәхел хуши Югра мўв округев ай кәртәт па вошәт эвәлт юхтыйлды әшколайн вәндтыйлды нявремәт тумпийн, мосәң, вәндат хәннехуятат ищиты щив юхәтдыйт. Лыв Конда мўв вухалят вәнт кәртиенән лапәт мәр муй па еша аршәк хәтл рүүтщәләт.

Щимәщ рүүтщаты «Тәрум кусы лак» немуп вәйтантупсы пәта ма Ольга Александровна Фомичёва пида путәртсум па лүвел иньщәссем:

– **Ольга Александровна, мата ол вүш эвәлт нәң тәта Урай вош депн «Силава» этноцентр әшколайн вәндтыйлды нявремәт лүң тыдщәт мәр рүүтщаты пәта пүншсән?**

– Щит вера хўв путәр.

Сырыя ма, вантә, иса Урай вошн вәлупсем хўват вәсум па арсыр хотәт омәсты тәхетн рәпитсум. Исарүүтщаты мәнтем едпийн ма 2004-мит одн Тюмень вошн архитектурно-строительной академия етшуптәсум. Щикәнща вән непекәна йисум па щинәмәсты пиньщәсум: «А муй вер пәта ма елды вәндтыйлдсум?» Щи вүш эвәлт мин эзем пида «Агенство недвижимости» тәхи ләщәтсумән па Урай вошн няд од мәр тўңширәнарәпитсумән. 2006-мит одн, лүң пурайн, округев эвәлт ияха әкмум нявремәт пида «Римский-Корсаков» немуп тўтәң хопн Тәпәд вош вәнта экспедиция яңхсум. Мәнема щи щосн вера әмәщ вәс рүүтщаты айлат әх пида вүлкәмәты. Щит пәта, хән 2008-мит од лүңән Урай вошәң көщайт ләнхаты питсәт, ләдн Конда мўвевн ищи нявремәта этноцентр

ләщәтсы, имухты щи вера сәмәна кәтләссум. Әхәт вәйт дор тыдәщн ма Йилуп Силава кәртән щимәщ рүүтщаты тәхи айлат әх пәта хоттел хуятдам пида пүншсум. Иса щи вүш эвәлт мўң ай вәнт кәртәвн кашәң лүң мәр әшколайн вәндтыйлды пухәт па эвет рүүтщәләт. Сырыя округев правительства Шуши мир департамент эвәлтайдәт әх рүүтщаты пәта вухән мийлясыюв. Еша әхәт Культура муй Социальной политика тәхенән эвәлт нәтты питсыюв.

– **Муй пәта тәм щосн «Тәрум кусы лак» немуп вәйтантупсы ләщәтсәты па мата вошәт эвәлт «Силава» этноцентра хуятат рүүтщаты әктәщсәт?**

– Тәм емәңхәтл 50 од вүш мултаса ювум хәннехуятат пәта версүв. Итәх хуятат Югра мўв, щит: Емвош, Сәрханл, Урай, Советской вошәт па мўң Кондинской районэв эвәлт тыв округев грант вухәт унтасн әкәтсүв. Кимит хәннехуятат Екатеринбург, Ревда, Челябинск муй Тюмень вошәт эвәлт юхәтсәт па лыв вухәт сухуптәсәт, ләдн тәта вет хәтл мәр ямсыева рүүтщаты веритсәт. Мўң арсыр үчәной, писателят, якты

муй ариты, хәннехә мөш верәт ямәдты әх вохсүв, ләдн кашәң тыв юхтум хәннехә лүвела мосты айкеләт Конда мўвн вәлум вухалят олаңән уша ат пәвтәс па лүв щирәдн яма рүүтщаты ат веритәс. Араттелн тәм щосн «Тәрум кусы лак» немуп емәңхәтләва 50 хуят арсыр тәхи эвәлт юхтәс.

– **Ольга Александровна, нәң щиренән, тәм вәйтантупсы муйсәр унтас кашәң хәннехуятата тәты веритл?**

– Тәм хәтләтн пенсияя питум хуятат тәта яма рүүтщәләт, Конда мўв вухалят вәлупсы щирәт уша павәтләт, хәнты мир стихотворенияйт па моньшәт хәдәнтты щир тайдәт, арсыр якты-ариты щира вәндтыйлды веритләт па үчәной әхлүв лывела хурасәң лүңтупсәт ләщәтты питләт. Щи тумпийн кашәң хәннехә 50 ода ювум юпийн тәм нувитәрумидпийнелды ищиты арсыр унтас лыв пўңләдн вәдты хәннехуятата тәм йисн тәты веритл. Тәп щит пәта елды ищиты яма рәпитты мосл!

– **Пәмәщипа, Ольга Александровна, тәм айкелдән пәта!**

Владимир ЕНОВ

Ма, Антонина Николаевна Никонова (Волдина), кэртӲн вӧлдүм. Пенсияя мӧнмем юпийн па вӧнт кэртӲн вӧлды енмӧдман вӧлдүм. ВӧнтӲн кэртем Ай Мосум юхан хуша шапӲр хӱд вары хонӧӧн омӧсл. Тӧм ай моньшиет Татьяна Терентьевна Волдина ӧӧкем моньшӧс.

Ма сема питсум Йинк вой юхан ӧхумн. Хӧн семӧӧдам етсӧӧн, нуви доньш шувадӧсум. Па ши доньша ма кӱрӧӧдам пӧрумсӧдам. Ма сора-сора юхи навӧрсум па тӱт имем хонӧӧна омӧссум. Юдн хошум. Шӧдта па ши семӧӧдам етсӧӧн, ащем вӧлды пӧшӧс верл, ӧӧкем дӱведа нӧтл. Вӧлдылӱв рат хонӧӧн улдӧт. Шит сӱс пура вӧс.

Шиты ши вӧсум ая шӧвдмемн – вӱлӧт, ӧӧкем, ащем, амплам па дантӧӧ ӧхмем. Ма нӧмӧссум: «Мӱӧн тӧм тӧрумн атӧлт ши вӧлдӱв». Шӧдта ӧӧкем лупл, ма, неш, яй па упет тӧйлум. Лӱӧн вӧсӱв Ряпан ӧхум кэртӲн. Хотӧв кӧрӧш керӧс хонӧӧн омсӧс. Сӧмӧӧна хӧтӧтӧлӧты вер тӧйсум. ӧӧкем ши лупийл: «Хӱв ад хӧтӧтӧлӧ, етн Канкар Ими нявремӧт кӧншман

Мосум юхан не

А. Никонова икед пита

Н. Рагимова верум хур

яӧхӧл». Удты арта йил, ӧӧкем Пӱка шӧпие олӧӧн моньш моньшӧл. Пӱка шӧпие иши хӧтӧтӧлӧты дӧӧхас, тӧп Канкар Ими юврадыдӧс. Канкар Имиин ши тӧсы. Пӱка шӧпие – апрӧӧн па нумсӧӧ вӧс. Мӧнем иши нумсӧӧна мосл вӧлды. Ши нумӧсдамн ши вуюмдаюм.

Тӧлн Саккар немуп ӧхумн вӧсӱв. ӧня нем ши ӧхум тӧйс. Ши нем олӧӧн ащем тӧмӧш путӲр тӧйс. Катра йисн тӧм ӧхум хӱват шураc ӧх ӧш вӧс. И шураc хӧ ӧхум хонӧӧн саккар хирӧл ӧхӧл эвӧлт ил питӧс. Ши хӧшӧс. Саккар хирӧл ши ул. Яӧхты ӧх саккар хир

мухалая ши яӧхлӧт. Ши нӧмӧссӧт, шураc хӧ саккар хир кӧншты юхӧтл. Хӱв муй ван ши хир улӧс, тови йиӧк юхтӧс – саккар ши лулӧс. Шиты ши ӧхум немӧӧна йис.

Шӧта вӧлтӧвн шар мир мухты вӧнтӧты яӧхсӧт. Етн ӧх арсыр путрӧт па моньшӧт путӧртсӧт. Ма дыв ешӧлтӧла арӧт арисум. Мӱӧн кӧртӧв мухты ар пӱш Кузьма Антонович Лозямов яӧхӧс. Лӱв мӧнталн ма пелема ши лупл: «Па юхӧтты вӧнтем нӧӧ моньш вера!» ӧӧкема ши ювӧрдылӧдум: «ӧӧӧка, моньш моньша». ӧӧкем моньш олӧӧлтӧл, елды па моньш хӧем ши делум, арсыр ушхулӧ суртӧта питл.

Вӱтн вӧлды нявремӧт айлат ӧх эвӧлт даюмн па кешийн рӧпитты хошӧт. Ма иши нӧртама ар ай вӧншет сӧвӧрсум.

ӧӧкем ши олӧӧн тӧмӧш путӲр верӧс. Хӧн ма нарды-карды вӧлдүм, ши эвӧлт па нӧртама ай вӧншӧт сӧвӧрсум, ӧӧкем лупийл: «Хӧдлӧн. Ай вӧншие холдал. Вантӧ, кӧды семие». Вантдем, ина, сӧврүм тӧхем эвӧлт вурты кӧды семие

хулийл. Холдӧты па сый хӧдсум. ӧӧкем елды путӧртты питӧс: «Хӧнты юхӧт хӧнты ширн вӧсӧт. Сема питсӧт, енумсӧт па пирша йисӧт, сурма йисӧт. Мӱв хӱват яӧхсӧт. Десӧт муй мӱвн енмӧс. Шӧта ар вӧншет енумсӧт. Мӱва-вӧнта депты ӧн питсӧт. Муй детут вӧс – иса десӧт. Тӧрум ащев нӧмӧсты питӧс – муй верты? Мӱв ӧӧкие шиты лупӧс: «Лыв доньши юх-еӧка питлӧт. Дерладн мӱв эвӧлт ӧр талдӧт. Хӧн хӧнты вӧлупсы тывл, юх-еӧк нӧтты питлӧт. Лыв ишиты сема питлӧт, енумлӧт па пирша йидӧт». Тӧрум Аши шиты ши юхӧт и тӧхийн доньши мойдӧс. Мӱв ӧӧкие эвӧлт вӧлды ӧр талдӧт. Тӧп и тӧхийн долӧты мӧрем вӧс. Лыв мир вантты дӧӧхасӧт пӧлӧӧ иты. Ши вӱшмашсӧт: «Пӧлӧӧ Икилӱв мир вантман яӧхлӧт, мӱӧн па и тӧхийн ши долӧлӱв». Пӧлӧӧ Икет хӧдсӧт, муй олӧӧн вӧншет вӱшмашсӧт па ши лупсӧт: «Нынӧна мӱӧн хурлӱв мойдӧлӱв. Нӧмты питлӧты, хӧнты мӱӧн лӧхсӧна вӧсӱв». Тӧп пӧлӧӧдал шит лупсӧт, юхӧт кӧрӧӧна йисӧт. Карладн пӧлӧӧн хурӧт.

Тӧм йисн юх-тенкды муй вӱрн вӧлды? Хот омӧслӱв юх эвӧлт. Тӱт Ими сорум юхн лапӧтлӧв. Тӧм ай вӧншие ӧӧкеда ши лупл – дӱведа кӧши, холдал. Ай вӧнши вӧна енмӧд – ар нохӧр енмӧл, муй арат войт детут вӧйтлӧт. Тӧлн вӧншет ар хошум мӧлӧт. Юхӧт сурма иты артӧн тӱтӧюха питлӧт. Па елды вӧлдӧн – нӧмды тӧм путрем. Юх-еӧк йит тӧйл. ӧӧкем путӲр хӱвн сӧхнӧс, ма па хӱв хӧлӧнтсум вӧнши олӧӧн путрӧт.

Л. Спирыкова верум хур

Мосум мув хурасӧт

хӑншум путрӑт

ЯСӐН

Муй арат тухлӑн
вой арсыр турсий
тайл, ши арат па мирн
арсыр ясӑт вӑлдат.
Хӑнты йисн миртел
хӑнтӑт и ясӑн тайсӑт.

Шӑлта иса миртел ӗх
ӑкӑтсайт па вӑн Тӑрум
хот омӑсты питсӑт. Яма
омӑссӑл. Хӑшӑс вӑн
лӑңханьшуп хот даңла
тӑты. Ар шир нӑмӑссӑт
ши лӑңханьшуп хот
даңла омӑсты па шом-
ла иса хуласӑт. Еша нух
тӑдӑл ин лӑңханьшуп
па илды рӑкӑнӑл. Хӑв
кӑпӑрсӑт миртел ӗх,
еша па хӑшӑс хот даңл
вӑнта. Ин лӑңханьшуп
иса илды хӑтумӑс.
Миртел ӗх ар тӑхи пѣда
навӑрсӑт, вӑшмашман.
Еша рӑтышӑсӑт па елды
рӑпитты нарумсӑт.
Питсӑт путӑртты, ин
ясӑндал иса вӑтша ӑнт
юхӑтлӑт. Путӑртсӑт,
путӑртсӑт, рӑпатаел
елды иса ӑн мӑнл. Кӑ-
пӑрсӑт, кӑпӑрсӑт, тӑп
ясӑнды нѣмӑлт ӑн тывӑл.
Ин ӗх ар тӑхи пѣда ши
шӑшумсӑт. Шиты ши
рӑш хӑ – рӑш ясӑнӑн
путӑртты питӑс, хӑнты
хӑ – хӑнты ясӑнӑн, ву-
халь хӑ – вухаль ясӑнӑн,
хӑтань – хӑтань ясӑнӑн.

Хӑнты па тывӑл
шимӑш йис-нӑпӑт, хӑн
и ясӑн миртел хӑнт
тайты питлӑт. Тӑп ар
тухлӑн па кӑрӑн войт
и ясӑна хӑнты па ӑн
питлӑт. Кӑккӑк имен
вурца иты ӑвты ӑн питл.

ЕМӐН ЙИҢК

Хӑнты мир вӑсӑт.
Яма вӑсӑт. Ияха
вӑнтыты яңхсӑт. Ияха
тӑвум дѣтутӑт дѣсӑт.
Ияха рӑпитсӑт. Шӑлта
мӑтты ӗхлад ташӑна
йиты питсӑт. Нӑша
ӗхлад дывѣда рӑпитты
питсӑт. Ташӑн ӗх па
ташӑна лӑңхасӑт йиты.
Хӑнтӑт иса дыкӑна йиты

питсӑт, дывӑтсӑт. Кӑтӑлн
далясты питсӑт. Тӑрум
Ащев хӑв муй ван мирӑл
пѣда вантӑс. Шӑта дыкӑл
юхтӑс. Емӑн йиңкӑл ши
есӑлсӑл. Лапӑт хӑтл па
ат мӑр емӑн йиңк вӑс.
Вотум ухуп вӑн Икет
ши вер вӑс. Хӑн кӑккӑк
лӑңӑн лӑйты ӑн питл,
дыв вӑсӑл, лапӑт ол
хӑшӑс емӑн йиңк вӑнта.
Лапӑт павӑрт пӑш пур
верты ши питсӑт. Хӑн
емӑн йиңк юхӑтл, ши
пур тӑп ям хӑннѣх нух
адмӑл. Питы дыкӑн ӗх
ӗвӑлт пур илды шӑйлад.
Пурн хӑтыши ӗх лапӑт ат
па хӑтл ши тӑтылядыт.
Шиты хӑнты мир пурӑл
иши емӑн йиңкӑн
тӑтылясыт, шӑта па
кӑрӑш сӑңхум пӑтыин
ши сорсӑт. Шиты Мушӑн
ӗх, дыв пурӑл Мушӑн
сӑңхумн сорса. Ай хӑр
сӑңхум ӗх – дыв ай
сӑңхум пӑтыин сорса.
Мевлаш ӗх – Мевлаш
сӑңхумн. Шиты ши
хӑнтӑтрӑт пурладарсыр
сӑңхумӑтн ши сорсыт.
Шӑта ши тӑхет ӗвӑлт ар
рӑт ара ши шӑшумсӑт.

МУЙ ШИРН ПЕДНА ЕТӐС

Хӑн Тӑрум Ащев
Хакань луват хӑнты
мир верӑс, вӑнтӑн вӑлды
ӗх иса кӑрн яңхсӑт. Тӑлн,
хӑн доньш кӑла йил, хӑва
иса ӑн яңхсӑт. Шиты
ши вӑсӑт. Хӑв муй ван
нӑмӑсӑс Тӑрум Ащев,
нумӑсн ши юхӑтса. «Кай,
оңтӑн войт тӑйдум.
Мирема есӑлдем-ки,
мосӑн, нух кирты пит-
лӑл», – шиты нѣхмӑс.

Ин войѣдал илды ши
еслӑс. Хӑнтыет нух ши
амӑтсӑт. Имет ши войт
дѣтутн лапӑтты питсӑт,
икет па нух кирты. Ин
икет вӑлдең ӗхӑлн пӑн
вӑнтты, вой кӑншты
питсӑт. Тӑрум Ащев
вантӑл, хотӑт ӗвӑлт ар
тӑхи пѣда ӗш хӑриет

Мосум мӑв хурасӑт

Л. Спирыкова верум хур

талӑслӑт. Нӑмӑсл: «Тӑса
ши войдам мӑслам». Тӑд
мӑр ши яңхсӑт вӑлдең
ӗхӑлн мир, лӑңа йис –
кӑра ши питсӑт. Ин вой-
лад вӑнта ши мӑнсӑт.

Ин мирел вӑлды
ши хӑшсӑт. Тӑла йис.
Муй верты? Па ши кӑрн
вӑнтыты. Нумӑс версӑт,
Тӑрум Ащев ӗвӑлт па
вохты оңлӑн воиет. Па
мосл мултсар калӑнатты
вой, лӑлн лӑң вӑнта ад
мӑнсӑт, кӑчайт хонӑ-
нӑн вӑсӑт.

Тӑрум Ащев па ши
ӗмӑш воиет еслӑс.
Хӑнтӑт амӑтсӑт. Тӑд
мӑр ши вӑлдең ӗхӑлн
яңхӑт. Тӑрум Ащев
нумӑс калӑнатты войт
олӑнӑн. Лӑңа йис –
вӑлдең вӑнта ши мӑнсӑт.
Хӑнты мирел Тӑрум
Ащев ши пойкӑлӑт.
Лӑв мӑва пѣдн ши еслӑс.
Пѣдӑйдал лук луваттат.
Ин вӑды ташев юхи
нѣхӑлсӑт.

Ин па ши хӑнтӑт
вӑлды хӑшсӑт. Тӑла
йис. Тӑрум Ащев па ши
вӑды хӑнтӑта еслӑс. Тӑд
мӑр ӗх ши вӑлдең ӗхӑлн
яңхӑт. Лӑңа йис – вӑлдең
па ши вӑнта мӑнсӑт.
Тӑрум Ащев пӑстӑк
луват пѣдн еслӑс. Па ши
ин вӑды ташев дѣвемӑсы.

Па ши хӑнтӑт
пойкӑлӑт, Тӑрум Ащев
вӑды есӑлды вохӑт. Па

калӑнатты вой иса ая
верты. Тӑрум Ащев хӑл-
мит пӑш вӑды еслӑс.
Тӑлн мир вӑды ӗхӑлн
ши яңхӑт. Лӑңа йис
па Тӑрум Ащев вӑды
калӑнатты вой еслӑс –
ай пѣдӑйт. Ай пѣдӑйт
вӑды ташев юхи ши
вохӑтсӑт. Кӑчайдал
пӑсӑн пунлӑт пѣдн
вошитты. Шиты ши
вӑды па хӑнты ӗх пѣда
вӑлдат. Вӑды тӑлн кӑшья
рӑпитл, па лӑңӑн кӑшьял
вӑды рӑпитл.

ӖМӐШ ВОИЕТ

Катра йисн и хӑнты
хӑ мойна юхтӑс
увӑс юрн кӑрта. Нюки
хота лунӑс, шай янышӑс.
Хотӑн ӗх лӑв пѣдала иса
кӑм ӑн тӑйлат путӑртты.
Иса муй ши кӑншӑт
ӗпӑт кӑтн. Мулды вой
кӑншӑт па сѣкѣмӑлӑт.
Лӑвѣда ӗмӑш вантты.

Шӑта лӑв хотӑн ӗхлад
пѣда лупийл: «Муйсӑр
воиет ӗмӑш кӑншӑты?
Шӑд ки ӑнтӑ мӑнѣва
иши мосл шимӑш ӗмӑш
воиет». Хотӑн ӗх луплат:
«Муй шӑд, мӑң ар
тӑйлӑв». Ин Икия телӑн
юрн мил ӗмӑш воиетн
ши мӑсы. Ши ӗвӑлт ӗмӑш
воиет – тевтум, па хӑн-
ты мӑва ши юхтӑс.

Антонина НИКОНОВА,
Кышик кӑрт

Хүд велпәслүман кәсләт

Юлия Яркина

Югра мўвәң мухсәң хәтл

Юхи хәшум оләтн Ёмвошн Хүд велпәсләты хәтл пурайн «Югра мўв мухсәң» немпи округ емәңхәтл дэщәтты питсы. Тәмхәтл ям тәрум вәс, ширн Лаңал ас хонәңа ар хуят юхтыләс. Тәм емәңхәтл мет вудаң әх юхтыләсәт – щит Ёмвошәң хүд дэщәтты тәхи па шуши мир общинайт хуща велпәсләты әх.

Емәңхәтл пүншум пурайн мўв-авәт давадман тайты вер тәты департамент кәща хә **Евгений Платонов** лупәс:

– Тәм вән емәңхәтл немасыя хүд велпәсләты әх хәтлән дэщәтлүв. Ёмвош па район – щит тащәң хүдәң тәхет. Лаңал па Ас – щит мет вән асәң, щи тумпийн округев луваттийн ар юхан, пусл па мәдәң вәд. Катра пурайн щәта хүд артелят рәпитсәт. Вудаң Отечественной далә оләтн мўң әхлүв ищи ар хүд велсәт.

Ёмвош район кәща хә **Пётр Захаров** лупәс, хути мўң округевн хүд велпәсләты вер – щит ищи мир пәты вән тәщ. Ин Ёмвош хүд комбинат па шуши мир общинайт әх мет яма велпәсләләр.

Емәңхәтл дэщәтум әх ясәң ширн, интәм щимәщ пура юхтәс, хән әд хуятәта мосл уша верты, шуши мир иты тәп леты щира ям арат хүд велты мосл, елды хүд велпәсләты вер давадман тайты.

Аләң сахәт нивәлщос вўш эвәлт хүд велпәсләты әх күтәлн кәсты

олңитсәт, хуйтәт мет ар хүд ёша катәлдәт. Тәнял 16 хуят, ин 33 хуят кәсәс, щи әх күтн имет ищи вәсәт.

Щи тумпийн Лаңал хонәңән тынесты хәрәт рәпитсәт, тәта рәхәс шуши мир хурамәң пурмәсәт ләтты, епләң хүд хошум йиңк яныщты. Ёмвош комбинатн рәпатнек сорт хүд эвәтты вер ванлтәс. Итәх хәнты па вухаль неңәтлупсәт, муй ширн тәса хәнты па вухаль ширн хүд ваньщты мосл. Нявремәт пәты немасыя юнтты хәрәт рәпитсәт, тәта пушхиет ищи хүд велты юнтәтн юнтсәт, хурәт хәншсәт. Мойң әх елпийн Ёмвош, район па шуши мир ариты-якты әх етнхот әлсәт. «Югра мўв хәсыет» немпи эвәт-пухәт хәнты мир арәт арисат па якәт яксәт.

Етн Югорской хүд енмәдты тәхи әх 200 ай мухсәң хұдыет Лаңала есәлсәт. Россия мўвн хәлүм хүд нялк енмәдты тәхи вәд. Щәта рәпитты әха вән пәмәщипа лупты мосл, вантә, дыв рәпатәйдал унтасн мухсәң

Сортхүд эвәтты вер

хүд худна Вурты непека ән хәншыс, тәп ванкүтды вән мирхотәтн щи оләңән путәртлды. Мўв илпи питы вуй па газ вўты тәхет эвәлт мухсәң хүд ищи шимда йис. Щит пәты Югорской мухсәң хүд енмәдты хот кәщайт щимәщ тәхет әх кашашты непекаң әш посәт пунсәт па дыв ияха щи ям вер тәләт.

Юхи хәшум артән мет ар хүд велүм әх ишәкты непекаңн мәсыйт. Мўң, Югра мўв хуятәта, елды мосл нәмәсты, ләдн Лаңал, Ас па юханәтн аршәк хүд ат вәд. Мосәң, хәнты Ас нуви хүд ищи ара йил. Па пўш олн ищимәщ вән емәңхәтл давадты питлүв.

Людмила СПИРЯКОВА
хәншәс па хурәт верәс

Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№15 (3459), 11.08.2016

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных
и внешних связей Ханты-
Мансийского автономного
округа – Югры

Редакция

Главный редактор –
Решетникова Р.Г.
Телефон (3467)33-36-82

Заместитель главного
редактора – **Вах Н.И.**
Телефон (3467)33-24-02

Ответственный секретарь –
Рагимова Н.В.
Телефон (3467)33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г.Ханты-Мансийск,
ул.Комсомольская, 31
тел./факс (3467)33-17-52
E-mail: luima@ugracom.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:

ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул.Маяковского 14.

Подписано в печать:

по графику 11.08.2016 г.
в 9.00.; фактически
11.08.2016 г. в 9.00.
Индексы **04393, 54393**
Тираж **2210** экз. Заказ **1774**
Цена свободная

Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере
связи, информационных

технологий и массовых
коммуникаций по
Тюменской области, ХМАО-
Югре и ЯНАО. Свидетельство
о регистрации ПИ №ТУ 72-
00796 от 23 января 2013г.

Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает точку
зрения
редакции.